

488152

munții

apuseeni

Revistă literară lunară

exempl. 5 lei.

An II, No. 1. Martie 1939

Dir. resp.: **LIVIU BICA**

Redacția : **ION TOLESCU VALENI**
V. OPRESCU-SPINENI

125

Ce vrem noi.

de

BCU Cluj / V. OPRESCU-SPINENI. Library Cluj

Anul 1939 s'a deschis în purpura unui nou răsărit pentru sbuciumații nepoți ai Daciei traiane. Se pare că a venit vremea unor noi orânduiri, când mințile și brațele românești, vor avea de spus un cuvânt important în zodiaca tragicului destin pământesc.

Monarchul a trecut în frunte să ne ducă la cuceriri și glorii lăsate cu limbă de moarte de imperialii noștri străbuni.

În Țara noastră binecuvântată de Dumnezeu, deacum încolo noi își ne trebuie să ne ridicăm cu spiritul spre cuceriri epocale. În frunte, trebuie să stea scriitorii și artiștii.

A trecut un veac decând Heliade-Rădulescu a lansat faimosul strigăt: „Scrieți băeți, numai scrieți!” În tot acest timp spiritele au evoluat, mintea ni s'a deschis, cultura ni s'a desăvârșit. Rând pe rând scriitori și — am putea zice — apostoli, au venit să-și dea contribuția în areopagul nostru spiritual. Vremurile lui Heliade s'au dus. Dar se mai văd și azi băjbâeli în lumea purtătorilor noștri de condei, se mai văd imitații sterile ale unei culturi apusene ce și-a dat strălucirea prin reprezentanți autentici de acolo, se mai văd vagabundii absurde, dar nu se vede mai ales o conștiință unitară în breasla aceasta, nobilă prin înălțimea menirea ei, a scriitorilor și artiștilor. Nu se vede încă unanim, momentul românesc, așteptăm încă dela alții să vină să ne scrie epopeea specific națională, suntem închistați într'o mentalitate care trebuie și va fi răsturnată. Calea de urmat, nu e greu de găsit. O privire retrospectivă asupra faptelor din trecut, ne va lămurii pe deplin. Heliade Rădulescu a fost un premergător, pentru că a

priceput rostul epocii sale și când încă nu exista un scris activ românesc, a îndemnat pe toată lumea să scrie. El a priceput că trebuie format acest gust, această îndeletnicire și a vizionat mai ales faptul că vor veni după el alții, care să trieze, să selecționeze gândirea publiciștilor și să lămurească drumul de urmat. Acest lucru s'a realizat. La 1863 ia ființă societatea Junimea, tocmai cu acest scop al selecționării valorilor. Lozinea ei era că nu e de ajuns să scrii, dar trebuie să știi ce să scrii și cum să gândești. Această lozincă popularizată în special de Titu Maiorescu și-a dat și ea roadele, iar Titu Maiorescu este un premergător, pentru că a întrezărit cheia de boltă a creației estetice. Roadele Junimei s'au cules demult, dar ele stăruie încă în mintea noastră și vor stăruie deapaururi în istoria literaturii noastre. Junimea ne vorbește prin fapte și prin numele glorioase ale lui Mihail Eminescu, V. Alecsandri, A. D. Xenopol, V. Conta, I. Creangă, I. L. Caragiale, etc. cari au dat cultului nostru un sens și-au luptat pentru un crez pe care l-au atins. Dar numai atât nu ajungea. Specificul românesc — numai acesta într'adevăr ne poate duce în istoria lumii — acest specific zic, nu era scos în evidență, nu trăia într'o operă monumentală.

Reacțiunea nu întârzie. La 1901, apare la București revista „Sămănătorul”, scoasă de George Coșbuc și Alexandru Vlahuță, pionii literari la baza unei noi prefaceri spirituale. George Coșbuc poetul țărânilor, Alexandru Vlahuță — poet de adâncă melancolie, dar întotdeauna icoana ființei a umilului rost românesc, nu puteau trece cu vederea lor profetică peste cine formează și vecinie verde și născătoare de elanuri, pest

tatea țărănească — izvorul transcendent al existenței noastre. Sămănătorismul își propune să ericeze și să încurajeze numai literatura țărănească, studiind prezentul și slăvind trecutul cu toate faptele sale rămase în istorie. Animatorul sămănătorismului este Nicolae Iorga. Doctrinarul Iorga trece în fruntea mișcărilor tinerești și orice acțiune națională își are în el un animator. Era natural să se ajungă aici: a face literatură țărănească, înseamnă a cunoaște comorile naționale; studiind trecutul înseamnă să te înflăcărezi de vieteziile lui, de splendorile eroice care l-au înstelat și mai înseamnă să dorești acele realizări aidoma azi. Iată cum dela sămănătorism s'a trecut în mod firesc la naționalism și aceste două noțiuni se întregesc în mod firesc pe linia aceluiași destin. Sămănătorismul tăe brazdă adâncă în ogorul spiritualității daco-romane.

Nicolae Iorga preluând revista dela Coșbuc și Vlahuță, o conduce pe culmi nebănuite, făcând-o să intre adânc în conștiința publică. Nicolae Iorga este prin aceasta un premergător. O pleiadă întragă de scriitori s'au format la „Sămănătorul”. Contribuția lor a fost deplină și valoroasă. Delicatul Iosif, subtilul Anghel, nuvelistul C. Sandu Aldea, Emil Gârleanu, Panait Cerna, au creiat opere care rezistă vitregiei timpurilor. Sămănătorismul avea însă o lacună: lua materialul dela sursa originală — țărănismul — și-l preda apoi aproape brut, fără concluziile necesare, slăvea trecutul, dar nu propunea soluțiile de prezent. Spiritul nostru întreprinzător, dinamismul nostru specific dacic, nu se oglindea în creațiile sămănătoriste, ele fiind mai mult o înregistrare ocazională, o filmare am putea zice a realităților românești și atâta tot. Pe de altă parte, idealul nostru ortodox, modul cum ne minunăm noi în fața Dumnezeirii, cum îi acceptăm prezența și cum înțelegem s'o explicăm, nu se vedeau în curentul sămănătorist. Această lacună era lăsată spre rezolvare viitorului, cum vom vedea mai departe. Ca o reacțiune imediată însă, se naște la Iași curentul poporanist, prin apariția revistei „Viața Românească”, scoasă la 1906 de Const. Stere și P. Bujor. În general lozinca noii reviste era aceea a sămănătorismului: a se inspira din subiecte poporane — poporanismul deci. Copleșită însă de spiritul marxist al socialismului pe atunci foarte dezvoltat la noi, „Viața Românească” venea să nege slăvirea trecutului, taxând această oficiere pe altarul patriei drept șovinism — concepție dela început fundamental greșită. Spiritul nefast internaționalist venea să impună un anumit fel de a vedea, căruia C. Stere i se supunea în mod total. Subiectele de inspirație se deplasează cu încetul în acest cerc, dela izvorul de origine, dela pătura țărănească spre clasa muncitorească, aducând astfel în arenă un spirit de clasă.

Aici vom face aceeași constatare amară a existenței fără țară, a utopiei internaționale cosmopolite. „Viața Românească” se depărtează astfel de rosturile ancestrale ale poporului daco-roman. Vroind să isbească și să distrugă sămănătorismul, a nu pune în schimb nimic la loc. Aici prin urmare, nu vom găsi — spre regretul nostru — nici premergător. Talente grele s'au desprins, dar nite mari și atât: Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Pătrășcanu, Mihai Codreanu, G. Topârceanu, Galaction, Ionel Teodoreanu, etc... Dintre co-

laboratorii „Vieții Românești”, s'au desprins unii care astăzi fac cinstea idealului către care tindem toți, dar aceștia nu au împărtășit ideile marxiste și faptul este concludent: marele I. Al. Brătescu Voinesti, Calistrat Hogaș, etc... Intervenția poporanismului rămâne astfel ca o divagație locală de suprafață redusă. Dar tânărul popor românesc, re-deșteptat la o viață independentă, scăpat de somnolența turcească, se îmbăta ca un fluture în marea de lumină a civilizației apusene. Ne plăceau culmile spirituale ale popoarelor occidentale și pe nesimțite începurăm să luăm tot mai multe din splendorile lor. Ajunserăm niște imitatori servili, niște elevi, cari așteaptă totul dela profesori. Noi eram vecinic elevi, dar profesori niciodată. Dibuirile spre o formă nouă poetică, noi le luam așa cum ne veneau. Tot felul de curente veneau să ne fure mințile. Ar fi nedrept să nu recunoaștem acestui fel de literatură un pic de merit. El a îmbogățit cunoștințele și a boltit până departe orizonturile inspirative. Symbolismul de exemplu, aduce în arenă câteva nume de contribuție interesantă: Minulescu o dovedește. Modernismul început de laboriosul Al. Macedonski la „Literatorul”, consacră multe nume stimate azi: Cincinat Pavelescu, Al. T. Stamatiad, Radu D. Rosetti și mai ales Ștefan Petică. Modernismul și Symbolismul aveau rădăcini peste graniță, curentele acestea creiau copii de suflet, era ceva artificial ce nu putea dura mult timp. Era timpul să se reia tradiția binefăcătoare a sămănătorismului, dar Nicolae Iorga nu mai putea să refacă rândurile. Sămănătorismul trebuia botezat în aghiazma binefăcătoare a ortodoxismului spre a da toată măsura contribuției sale și iată gândirismul. Cezar Petrescu înființează „Gândirea” la Cluj, imediat după războiu și faptul că, orașul Cluj a fost destinat să găzduiască o astfel de citorie, este o coincidență cât se poate de fericită. Ardealul leagănul românismului, se înscria prin aceasta pe răbojul marilor înfăptuiri spirituale românești. Adevăratul gândirism, începe prin venirea în fruntea revistei a D-lui Profesor Nichifor Crainic. Născut din părinți țărani, purtând în minte și în sânge ingeniozitatea marelui mase anonime, Nichifor Crainic era predestinat să prezideze un nou crez daco-roman: în lumina ortodoxismului să privim realitățile noastre autohtone, spre a da întreaga noastră contribuție ca popor de sine stătător, aici la hotarul a două lumi. Contribuția aceasta nu va fi de trecut cu vederea: nepoți ai marilor cuceritori de lume — Romanii — noi am mai moștenit și o vigoare rustică am putea zice de stâncă, vigoarea Dacilor nemuritori. Din falanga gândirismului se va desprinde rama uriașă a specificului național. Nichifor Crainic a inițiat acest curent și i-a vizionat contururile. El este prin urmare un premergător. Dinamismul „Gândirii”, logica luptei sale, a fost justificată de „Sfarmă Piatră”. Aici s'a format o nouă pleiadă de scriitori, am putea zice centuri rededeșteptării naționale. Istoria lui „Sfarmă Piatră” însă, se va scrie mai târziu. Am spus aceste lucruri, ca să vadă oricine vrea să officie pe altarul condeierilor, care este datoria noastră azi. Noi, dela această revistă, înțelegem să ne colonăm pe drumul revistei „Gândirii”.

Nu să imităm, nu să luăm dela alții. Să avtăm ce putem noi, cu ce venim să ne înfățișăm bătaia razelor naționalismului românesc. Lozin-

noastră este: muncă și strădanie pe altarul autohtonismului. Trecutul românesc cu tradiția lui de eroism, va fi cultivat de noi cu credință, am putea zice cu religiozitate. Suntem de părere că trebuie o supralicitare a acestui trecut și am putea relua formula lui Heliade, dar în alt sens: „Scrie-ți cât mai mult despre splendorile trecutului”. Este necesară această supralicitare a eroismului românesc, spre a recăpăta încrederea în forțele noastre proprii, în steaua destinului nostru. Pentru că mentalitatea bolnavă a iudaismului internațional, era la un pas de triumful ei final: adormirea conștiinței noastre. Că n'a isbutit, aceasta se datorește vizionarilor, între care Nichifor Crainic se detașează profetic. Dar iasmele acestea internaționale au produs totuși oarecare confuzie în mințile multor nehotărâți, a adus un spirit de blamare a oricărei acțiuni autohtone și de aici plăcerea de a critica totul și oricum, care în mare măsură a caracterizat mult timp marea majoritate a pseudo-intelectualilor Români. Vom lupta să dărâăm această concepție, să redeschidem gustul pentru frumusețile țării noastre, pentru trecutul ei dar mai ales pentru viitorul care o așteaptă. Toate acestea încadrate în granițele firești ale specificului nostru religios, care cultivă sufletul și-l înobilează. Nu e destul să teoretizăm; să arătăm și prin fapte, că putem fi ceea ce visăm. Numai muncă serioasă ne poate duce spre acest liman. Deviza scriitorilor tineri să

fie aceasta: lupta integrală pentru înălțarea spirituală a României-Mari. Este o datorie de conștiință.

Să pună în lumină comorile autohtone; să slăvească pe altarul poemului eroic, un trecut vijelios, sursă a energiilor de care avem nevoie. Imperiul daco-roman din Tisa până'n Bug și din Maramureș până'n Bizanț: iată idealul unei generații.

În acest crez trebuie să se călească sufletul celor ce vor să evadeze din destinul minor. Imperativul vremii de azi este să creem în stil dacic, cel mai năpraznic stil și destin care s'a rotunjit vreodată sub soare. Ne cheamă spre aceste realizări munții Daciei, ne cheamă ctitoriile voevodale, Cernle, Bistrițele tumultoase, toată natura aceasta în care se oglindește substanța noastră transcendentă. În lături cu imitațiile slugarnice ale unui apus decadent! Aici se ridică vijelios un popor verde ca cioporul pădurilor de brazi, un popor a cărui vitalitate extraordinară, va umple spațiile cu prezența ei. Dacii — ctitorii noștri de istorie — Dacii — exemplul lor, iată unde trebuie să căutăm originalitatea noastră. S'o căutăm, s'o trăim, să-i înțelegem puritatea eternă, viziunea înaltă; sus pe culmile Carpaților un popor renăscut, desmiezut din titanicul destin dacic, se va înălța tânăr în bătaia soarelui și ca o mare revărsată va porni spre integrale euceriri, spre orizonturi de nebănuită glorie spirituală.

V. OPRESCU-SPINENI.

—xxx—

Imblătrânit.

Alegorii de doruri se desfășoară 'n gând
Și culmi de solitudini le ure în freamăt blond.
Pe unde altădată treceam ca vagabond
Azi pe aceleași drumuri cotite trec plângând.

Ce triști și grei merg anii înlăcrămați de vise
Și creste colțuroase îmi sângerează glesna,
Pe sub prăpăstii aspre mă năpădește besna
Și sufletul ca 'n toacă isbește 'n porți închise.

Nu știu nici eu pe unde mai trec și prin ce astre.
Sărut pe frunte neguri și singurimi ciudate
Și — alături cu aleanul durerii intonmate
Sorb — insetat de liniști — melancolii albastre.

Mă năpădesc poeme ca raze de lumină!
Mă strig de peste zare, de peste culmi și creste,
În van, n'auze nimeni și 'n trista mea poveste
Norocul frânt de cale se pleacă și se 'nchină.

PETRE PAULESCU.

Rugăciune.

În suflet port căile, visuri trudite
Cu viața ca un vals, legănat în vânt.
Oriunde, rup liniștea celor zidite;
Intr'o colibă, fiarelor ași vrea să le cânt.

Înima, pe negre corăbii, o leagănă 'n zori
Aceleași valuri, pân' la o stâncă de coral...
Neguri străpunse de pasări albe, fulgi ușori.
Tristețea, ca o umbră răsare 'n fiecare val.

În fiecare noapte ard creste, cad stele
Din cerul mai senin decât orice frunte.
Culege-mă din pietre, leagă rănille mele
Ca să adorm legănat pe un vârf de munte.

Oriunde stau, mi-e teamă, cânt ori plâng
În tăceri de moarte, amintiri mă plouă...
Nicio frunte nu m'așteaptă 'n crâng.
În tăceri de moarte, amintiri mă plouă...

V. SPIRIDONICA.

—xxx—

—xxx—

Popas lângă inimă.

de

ION TOLESCU VALENI.

Cât de repede trec anii... Doamne!

Nici n'ai timp să-ți anunți ochii către zări că totul se sterge... se destramă ca un fum în depărtarea molatecă a unei toamne târzii.

Din oglinda limpede a visurilor de altădată ce a mai rămas?... Puzderie de cioburi risipite răsleț, în care sufletul nu-și mai recunoaște chipul frânt în sumedenie de doruri uitate.

Ici colo, mai tresare lumina unui crâmpei de primăvară cu piersici albi și viorele abia răsărite din umezeala tânără a brazdelor... ori liniștea cine știe cărei ierni ce n'are să mai vină...

Am fost odată copil!...

Ploapele îmi sunt grele sub lepedea amintirilor ca frunzele sub tristețea ruginie a amurgurilor...

De câte ori n'am adormit în gând cu lacrimile zânelor închise de smei cu gratii de aur și de rubin... De câte ori n'am poposit cu Făt-Frumos lângă fântâna fermecată, să-i străjuese somnul și cu inima cât un grăunte de nisip, să-l sgâlțâi de umeri când balaurul cel cu șapte capete își arăta ochii de jăratec mai aprinși decât sângele lunii când o sfârtecă vârcolacii...

Parcă mă văd când am știut pentru prima oară că norii de pe cer nu sunt troieni de zăpadă...

Câți ani să fi avut atunci?...

Umblam de dimineața până seara prin crânguri și peste maluri de ape gonind umbrele și clădindu-mi castele prin scorșurile copacilor mai bătrâni decât haiducii...

Apoi după amiezile molcome de iarnă când lângă sforăitul lenevos al motanului mă trudeam să scriu pe caet liniat primele litere ale abecedarului și vărsam cerneala pe filele albe ca să plâng cu ochii în palme până îmi vopseam tot obrazul cu cerneală amestecată cu lacrimi...

Atâția ani au trecut de atunci și atâtor salcâmi am cules mireasma... atâtor toamne le-am alintat frunzele îngălbănite în nopți argintii pe umeri doar cu razele stelelor părăsite și tristețea lunii care și astăzi la fel mai colindă singuratecă prin fața privirilor mele întunecate...

E prea tăcută seara aceasta și vâlul ei străveziu fâlfâie atât de lin la fereastră, că genele desmierdate de adierea florilor ofilite mi se lasă istovite pe o filă dintr'un vechi caet al meu uitat prin colbul rafturilor.

Văd scris: „Astăzi i-am vorbit pentru prima oară ei”...

Noaptea și-a uitat de mine și mi-a lăsat fruntea să-mi cadă peste mâna care nu mai putea serie...

...Parcă văd... O zi de iarnă fumurie într'un oraș undeva departe prin nordul Țării...

Fulgii de zăpadă își cerneau lumina lor plâpândă peste umerii mei de elev în uniformă...

Copacii păreau de argint, iar clopoteii săniilor îmi jucau în gene așa cum vântul joacă peste frunzișul liniștit al unei sihle.

O zi de sărbătoare pe la începutul lui Februarie când privirile se rătăcesc în ceața de nepătruns

a cerului ce coboară aproape... aproape... să-i prinzi aripile ușoare de mătase cu mâna...

Se auzeau de undeva glasuri tainice în cari ți-l recunoștea pe al tău și liniștea ți se părea un covor rar deasupra căruia pasul trecea șifos ca o lumină isvorată dintr'o argea îndepărtată... peste o apă pierdută sub umbra transparentă a răchitelor.

Nu știam pe cine caut prin revărsarea aceea de tinerețe necuprinsă...

Mergeam hai-hui... în buzunarul hainei cu mâna înghețată pe un teane de stihuri.

Știam doar că-i frumoasă și că avea pletele de aur risipite în bucle pe umeri...

Surăsul ei cald îl purtam în mine ca pe un inger ce mă alintă clipă cu clipă.

Mersul mi-l simțeam ca pe o adiere de vis și tresăream la fiecare umbră ce se desprindea dintre copacii aleelor în adâncul aceluia păcnjenis rece...

Câte cuvinte nu piereau atunci pe buzele mele și câte doruri nu-mi sugrumau timiditatea mea firavă... N'ași fi putut spune nici o vorbă dacă ași fi întâlnit-o...

Pasul mi-ar fi trecut pe lângă ea fără să-i pot destăinui sufletul meu... fără să-i pot întinde darul pe care-l țineam strâns în mână ca pe o lumină de candelă.

Mergeam alături de visul meu în acea Duminică, gata să mă opresc în fața ei, să-i povestesc de toate serile mele și de toate stelele ce se desprindeau din chipul ei să coboare lângă mine.

Se înserase și mi se părea că toți pomii îmi cunoșteau singurătatea.

Luminile aveau genele acoperite cu zăpadă și sufletul meu la fel...

Treceam pierdut cu ochii tot către zarca ce nu mi se mai arăta... prin aceleași locuri... pe lângă aceleași bănci înghețate... pe sub ramurile aceluiași tei înzăpeziți...

Și am zărit-o atunci...

Nu știi cine mi-a strâns inima în palme...

Nu știi cine nu m'a lăsat să-mi opresc pașii și cine mi-a întors privirile dela ea...

Trecuse demult pe lângă mine și eu tot mai sfios îmi striveam cuvintele pe buze... tot mai tare strângeam în mâini stihurile mele... Vroiam să mă întorc și n'aveam curajul... Mi-era teamă să nu fiu ridicol.

Dela capătul străzii am pornit înapoi...

Trecătorii toți parcă își întorceau privirile după mine și tăcerea ninsorii îmi apăsa tâmpile așa de tare că nu mai știam ce să fac cu cei șaptesprezece ani pe care-i aveam... I-ași fi dăruit primului cerșetor ce mi-ar fi ieșit în cale... primei adieri de zefir ce m'ar fi alintat pe frunte... primelor gene de cerbi ce i-ași fi întâlnit.

Luna pierise pe undeva la poalele cine știe cărui munte și razele ei cădeau reci și albe ca niște petale de romaniță, să se topească pe obrazii mei palizi...

...M'am oprit în fața ei... Era fata pe care o iubeam... Cât de tânără era...

O, Doamne, și câte flori ai presărat atunci în sufletul meu!... Nu știam cum o cheamă și eu i-am pus numele Sânziana...

Să fie oare caetul acesta prăfuit și plin de ștersături, tot ce a mai rămas din lumina acelor ani?...

Imi privesc mâinile!... aceleași... ochii... fruntea... tâmpile... toate-s la fel ca atunci...

Vreamea ca o apă a lovit în pieptul acesta care mai dăinue încă și azi anilor ce s'au năpustit ca valurile de sănci, să se destrame rând pe rând în imensitatea amintirii...

E miezul nopții și tocul mi s'a înfrățit cu razele lunii... Gândul l-am gonit de lângă mine ca să rămân doar cu visul cât mai aproape. Singur el îmi aduce glasul depărtărilor, aripile trecutului, viața adevărată în care mă recunosc și care îmi povestește despre mine, insinguratul pierdut dealungul anilor printre desigururile de nepătruns ale zăvoaelor și penumbra lividă a zariștilor rătăcite sub cetinile securate peste cărările munților...

Caetul amintirilor mele zace trist pe masă sub lumina slabă a lămpii și ochii fără să-i pot opri tot mai aleargă oboșiți pe rândurile învechite:

„O noapte ploioasă de toamnă când crucile din cimitire se pleacă gârbovite sub arătarea de plumb a strigoilor... Când poezii răzimați cu visul pe vânturi plâng neștiuți de nimeni căderea stelelor și gândurile lor rănite de săgețile reci ale luceferilor.

În noaptea aceasta funerară am pornit să-mi caut sufletul trist... mai trist ca o frunză uscată... mai bolnav ca o apă stătătoare din care strângi doar rugina ramurilor moarte”...

Cât de trist trebuie să fie fost atunci!...

Nu-mi mai aduc aminte de nimic, dar îmi recunosc scrisul...

Eu am trăit acele clipe de adolescent cu privirile duse prin cine știe ce cărți învechite de versurii uitate.

S'a înouat afară cerul și salcâmul ce-mi străjuește liniștea dincolo de funul odăii își lasă tot mai rugător crengile lângă fereastră mea, ca și cum ar vrea să-mi aline mâinile ce mi-au căzut oboșite pe genunchi.

Gândul mi se pare o unealtă pe care Dumnezeu mi-a dat-o pentru a-mi folosi atât cât colții sau ghiarele folosesc pisicilor sau câinilor și abia acum în această clipă de destrămare a tainelor simt desnădejdea pe care o încercă cei ce vor să se apropie de El cu ajutorul lui — cei care înainte de a poposi lângă bătăile inimii lor, caută să urec povârnisul mistuitor al marilor deslegări.

Abia acum simt întunecarea celor ce vor să cunoască chipul ingerilor în afară de sufletul lor, în afară de visul lor.

Depart de zărilor s'au ascuns pria fundul pământului ca niște cârțițe enorme de teamă să nu le ajungă sulitele de topaz ale stelelor care și ele au adormit printre nori așa cum roua doarme pe o clină de deal în leagănul unduios al holdelor sub murmurul unei primăveri învesmântată cu răcoarea suavă a dimineții.

Cât de trist, Doamne, e să fi singur... singur... alături doar cu amintirea clipelor ce s'au dus pe drumuri cari n'au să se mai întoarcă niciodată.

Fiecare lucru îmi spune despre mine... îmi povestește de chipul pe care l-am avut odată — și în care azi nu mă mai recunosc, așa cum nu se

mai recunosc în luna lui Prier frunzele între ele abia tresărite din muguri.

Zac în mâna mea atâtea file și în fiecare din ele am murit eu de atâtea și atâtea ori, cu fiecare zi, cu fiecare noapte, cu fiecare toamnă.

Dar tocul serie înainte... Aceeași mână aleargă pe rânduri, aceeași lacrimă cade pentru fiecare bătăie a inimei ce piere, chinuită că nu poate aduna în cupa ei toată imensitatea durerii ce curge ca o apă meren nouă printre aceleași maluri străvechi, sub întunericul aceluiași suflet mohorât.

Tigările mi s'au stins toate, rând pe rând și miezul nopții se lasă ca o lespede grea de mormânt peste ploapele mele oboșite...

O ploaie mărunță se aude afară ca o boare sumbră de cetină și un dor nemărginit mă cuprinde să fiu alături de ea, să o strâng în palme, să-mi simt buzele acoperite sub răceala ei ca într'un altar pustiu îmbibat cu miros încropit de tămâie...

„Din poartă m'a învălurit murmurul străzii peste care se așterneau plasele transparente ale luminii risipite în picăturile mărunte ale ploii dusă de vânt și răsturnată peste întunericul tăcut al caselor, la ferestrele cărora nu se mai vedeau decât stolurile trase, dincolo de glasul șoptit al apei ce cădea tristă peste pervazurile adormite.

Imi vedeam umbra sub felinare cum îmi lua înainte, depărtându-se din ce în ce până ce-mi dispărea sub genele ude...

Umbra mea era... Trecea pe lângă mine și n'o mai puteam prinde până ce se pierdea în toropeala înfrigurată a trotuarelor...

„Imi înteam pașii... Ea alerga și mai tare... și mai tare... până n'o mai puteam ajunge nici alergând...”

M'a trezit din vis besna adâncă a unei alei ce se deschidea ca o gură de șarpe enormă în fața mea...

Eram la marginea orașului... Depe frunte mi se ridicau aburi și inima îmi bătea să-mi spargă pieptul...

Mi-am lăsat ușor pe o bancă trupul istovit și fără să știu am aprins o țigară...

Printre rotocoalele de fum anii toți se strânseseră lângă mine și fiecare îmi spuneau deodată toate poveștile lor de care mi-aduceam aminte că le-am trăit și eu cândva...

Incepeau toate cu „a fost odată” și sfârșeau cu lacrimile ce se nfrăteau cu ștrofii de ploaie... Glasul lor în care îmi recunoșteam toată tristețea îmi săpa în inimă fântâni adânci de nostalgie și de smerenie în fața singurătății mele... în fața Singurătății lui Dumnezeu...

Pe cine așteptam acolo pe banca aceea udă scaldat în apele norilor și strâns în jurul meu ca o geană înlăcrimată în jurul unei priviri stinse sub povara mistuitoare a zărilor? Gardul de sârmă al cimitirului era la câțiva pași de mine și foșnetul ierbiilor uscate se apropia din ce în ce... Sufletul meu venea spre mine legănându-se ușor ca o umbră diafană sub care îți simți clipirea ochilor căzută în mâini ca pe un vraf de petale moarte...

Se apropia sufletul meu de mine și noaptea din ce în ce își făcea voalul mai transparent ca să mă pot asculta, să-mi pot șopti ca să fiu auzit

de fiecare pulsație a tâmplei, de fiecare tremurare a pleoapei...

Lumea era departe de mine și geamătul ei se cernea printre frunzele teilor, ca un alai de strigoi ce se înălțau de peste cruci să vină lângă fumul țigării mele... să-și treacă mâinile reci prin părul meu... să-mi strângă în pumni inima rănită de chinul că nu mă puteam regăsi.

Cât am stat pierdut sub umbre nu știu...

Ploaia stătuse demult și eu tot mai așteptam zorile să-mi aducă aripile tainice pe care le căutam istovit...

Am simțit atunci o revărsare de raze pe frunte...

Din întunericul acela rândurile din caetul meu uitat reînviaseră și din tăcerea ramurilor culegeam înmărmurit numele meu... căldura inimii mele... lumina anilor pe care îi sărutasem odinioară în pragul copilăriei...

Am auzit glasul fetei pe care o iubeam și inima șoptea într'una: „Sânziana“, „Sânziana“, „Sânziana“. Tainele ce-mi întunecau ochii se topeau în cupa trecutului, în cupa amintirilor...

În umbra mea mă zăream pe mine și destinul meu începea să mi se apirndă în ochi deodată cu revărsarea zorilor peste culmile regăsirii mele... Singurătatea mi-a redat inima înapoi. Glasul ei s'a îngemănat cu al meu. În trupul ei L-am recunoscut pe Dumnezeu... m'am contopit cu El redându-mă trecutului meu, chemând aproape de mine fiecare clipă, fiecare zi, fiecare an pe care l-am lăsat în urmă.

Cerul se făcuse alb și zarea era mai limpede ca o unduire de isvor, ca o privire blândă de căprioară.

Se treziseră din somn și frunzele ruginite depe alee și crengile umede scuturate de toamnă și soarele care își aprindea focurile în fiecare strop de ploaie ce tremura peste florile ofilite ale grădinilor...

Acasă am găsit așa cum le lăsasem filele îngălbenite ale caetului ce-mi purta anii... Trăiau în mine toate rândurile acelea cu aceeași lumină, cu aceeași neguri, cu aceeași tristeți...

Am strâns erâmpetele din oglinda visurilor de altădată și mi-am recunoscut sufletul.

Prin fereastră acoperită de rouă razele cad aruncându-mi în gene stropi din lacrima lui Dumnezeu și salcâmul cu ramurile înviorate își înalță fruntea ca să privească scrisul prietenului ce s'a rîntors către sine.

Câtă căldură zace, Doamne, în graiul tăcerilor Tale și cât de aproape îmi simt bătăile inimii de plaiul luminii și pășurile răcoroase ale livezilor Tale cerești!

Dorurile mi s'au cernut prin sita de singurătate a nopții ploioase sub care mi-ai purtat întunecarea de cenuse a anilor mei ca pe un foșnet de holdă, ca pe o unduire de clavecin sub mâinile firave ale uitării.

Lumina răstoarnă peste acoperișurile caselor aburul auriu al redșteptării cerului și cdera sufletului se catără tot mai înviorată către streășinile

de cleștar ale castelelor nevăzute unde îngerii, cu genele obosite și pletele resfirate pe umerii lor albi, își arată zâmbetul printre stolurile ferestrelor scaldate în apa roșiatică a răsăritului.

Ce gând ar putea cuprinde măcar o fărâmă din această priveliște de legendă, ce se desfășoară în clipa aceasta dincolo de peretii odăii și cine ar putea spune cât de identică este răsfrângerea ei în apa lucie a inimii mele?

Îngemănarea privirilor mele de acum cu ale copilului de altădată, cu ale adolescentului firav împovărat cu tristețea iremediabilă ce-l arunca peste zări ca pe o rază stinsă de stea în cădere, este momentul grav al regăsirii mele, este clipa înecunată cu grandoarea întoarcerii în vis cât mai aproape de Dumnezeu.

Dar vremea depășește această clipă sub care îngenunchi acum cu sufletul resfirat ca o costiță de zână în valurile de argint ale zorilor.

Colorile curcubeului ce mi s'arată vor dispărea când lacrima îmi va piere și raza ce mi se răsfrânge acum în inimă va fi o tristă pată de rugină căzută peste petalele întomnate al privirii.

Popasul acesta lângă bătăile inimii însingurate îmi spune că totul se va sfârși odată, că alte porți mi se vor deschide, că altă copilărie va începe și că razele altui soare îmi vor desmierda fruntea.

E liniște aci în odaie și ochii mi s'au ridicat către cerul senin ca să se prăbușească oboșiți pe frunzele uscate din a căror tăcută resemnare culeg glasul pierdut al poetului:

„Îmbătrânesc... destinul îmi rămâne tot copil...”

ION TOLESCU VALENI.

—XXX—

Scrisoare.

Am uitat pădurea departe
În munți de granit și tăcere
Cum ai uita o durere,
Nemângâiere de moarte.

Cine să ne mai cheme
Vie. — amintirea, pe unde
Drumul — același — ascunde
Lină rugină de vreme?

AUREL MARIN.

—XXX—

Latențele dacismului.

de

VLADIMIR DOGARU.

Vizitându-ne cândva, în drumul său de mare vizionar, și publicându-și apoi impresiile într-o carte plină de pronosticuri asupra destinului european, Keyserling are la adresa noastră cuvinte extrem de semnificative. Nefiind făcută pe plan singular — Keyserling totdeauna compară — afirmația lui vine să întărească un adevăr, știut de altfel de multă vreme: până în prezent, poporul român încă n'a găsit adevăratul său destin, pentru că a ignorat în mod uluitor latura originală a substraturilor sale, singura menită a-l inspira în crearea unei spiritualități proprii, de pe urma căreia să-și câștige un loc în lume. Am privit în afară și nu înăuntru. Ne-a orbit tot ce venea **de dincolo**, și ne-am apucat să clădim **aici**, ca **acolo**: imitând. Poporul român, — notează cu dreptate Keyserling — are la baza ființei sale un element cu desăvârșire unic: substratul dac, de care însă, în plămuirile sale spirituale, nu vrea să audă...

Am reamintit cuvintele lui Keyserling pentru că e primul dintre străini care a privit mai în adâncul lucrurilor, cei dinaintea lui, în majoritate călători de ocazie, sesizând doar aspectul latin. Elementul dac era pomenit ca fapt anecdotic, nu ca informație istorică...

Multă vreme, chiar cronicarii români n'au dat prea multe știri despre Daci. O indiferență și un mutism cumplit, cum rar s'a mai văzut undeva. Oricât de explicabilă ar fi atitudinea lor — era în spiritul vremii ca popoarele să descindă din strămoși nobili! — mutismul, și mai ales indiferența cu care tratează o problemă așa de capitală: dacismul — cu toată indulgența ce le-am acorda-o — tot îi desonorează. Nu e admis să te lași influențat până acolo, încât să-ți înormântezi de bună voce pe unii din strămoșii tăi. Abundă de copilării cronicile noastre: după unii — Miron Costin — suntem numai latini, deoarece „varvarii Dachi” au murit cu toții, după alții — Cantemir — descindem și nu prea descindem și din Daci (deaceia în „Descriptio” neagă ce susținuse în „Hronic”); însfârșit, îndoiala aceasta este spulberată de Petru Maior, care afirmă în plin secol al XIX-lea că suntem puri latini, deoarece bărbații daci au murit în războaie, cei rămași au fost făcuți robi, iar femeile — aci e farmecul teoriei! — au murit și ele, tot până la una se înțelege, fiindcă, din mândrie, legionarii romani au refuzat să le ia în căsătorie... Și astfel, s'a născut un popor nou, aidoma cu Romanii, ba mai viteaz ca ei...

Nu-ri pot săpâni îndeajuns râsul și indignarea când citese astfel de teorii. Știu și recunosc că școala ardeleană a avut un rol covârșitor în redesteptarea națională a Românilor — prin chiar exagerarea susținerilor latiniste! — știu deasemeni că pentru un Cantemir, Miron Costin și toți din vremea lor era o supremă datorie dovedirea originii romane, știu că în cântarul vremurilor de atunci Roma atârna mai greu decât Sarmisegetuza, știu toate acestea, dar mă întreb: de ce atâta răceală față de trecutul dac, splendid și el ca și cel latin?

De ce atâta suspin după Roma care a sfârșit prin a se închina cu aur lui Atila și de ce atâta amestec de tăcere și dispreț pentru Sarmisegetuza dispărută sub cenușa celor ce nu s'au predat? Pentru că erau la început și așa se întâmpla cu popoarele tinere? Sau pentru că suntem un neam cu destin minor, sortiți adică să ne lăudăm cu gloria strămoșilor și să nu ne înspăimântăm barem o clipă de mîcimea noastră?

Judecând după cele ce încă se mai întâmplă — nu cădem și azi în extaz când auzim vorbindu-se de Roma (nu de cea de altădată, ci de cea de acum!), nu ni se seurg ochii după civilizația franceză, importând însă de acolo doar ceea ce e decadent și superficial? — judecând, zic, după toate acestea se pare că n'ar fi vorba numai de vârsta de început a Românilor (atâta lungă copilărie ce popor a mai avut?) ci de o soartă îngrozitor de funestă: neam mic, neam de slugi, căruia nu-i place să se ridice prin propriile-i forțe, ci să imite la infinit faptele altora... Ne e greu să scriem lucrul acesta — mulți se vor supăra poate — dar așa este: suntem popor mic, popor de slugi. Cei care au încercat să fie altfel — Mihai Viteazu, Horia, Tudor, Avram Iancu — au pierit, din fericire pe culmi, dar trădați, vânduți de slugărnicia celor mulți. Pe tărâm politic, niciodată nu ne-am dat seama că un popor se ridică prin sine, sfidând cu prețul celor mai mari jertfe mărețiile de aiurea. Ne-am căciulit pretutindeni, crezând în toți, numai în noi nu. Slugărnicia ne-a fost fatală și se pare că ne urmărește și acum. Ne-am obișnuit să batem pe la ușile împăraților și regilor din Europa — striga cu indignare Bălcescu — și să facem anticameră dregătorilor de acolo. Dar ei nici nu pot și nici nu vor să ne ajute. Era un lucru așa de ușor de înțeles! Noi însă ne-am ținut de pulpana lor, închinându-ne, când la unii, când la alții.

Frământări eroice, încercări nobile de a redestepta în noi „vitalitatea latină” (mult ne-a amăgit expresia asta!) — iată cum au fost numite apucăturile ridicole de a ne lăuda cu strămoșii, cu „mai-ca Roma cea bătrână”.

Nimic de zis: e bine, e necesar să fie întreținut cultul strămoșilor, chiar și numai o parte din ei: Romanii...). Acolo însă, unde un astfel de cult nu dă roade, înseamnă că totul e vorbărie, laudă goală. N'ași putea preciza dacă la noi e cazul, însă nu prea văd care au fost roadele spirituale ale așa zisului curent latinist. Opere de artă, poezii, frumuseți de limbă? Recitiți elucubrațiile lui Eliade Rădulescu, amintiți-vă de limba lor păsărească, răsfoiți acei faimos „Dicționarulu” plin de schimonoseli și vă veți convinge că până la urmă curentul se transformase într-o adevărată boală: romano-mania.

O boală extrem de urâtă și de periculoasă, fiindcă presupusul lor cult nu se îndrepta spre izvorul roman. Nimeni nu căuta să se insipre din literatura latină, ci din cea italiană și franceză. Acestea erau considerate drept romane, aidoma cu

cele din vremea imperiului. Firește, greșeala trecea neobservată. Eliade Rădulescu imita în poeziile sale, factura și ortografia italiană... Alții pe cea franceză: ca și acolo, și la noi se scria într'un fel și se citea într'alt fel... Curentul era numit cu toată sinceritatea latinist și toți erau convinși că ne vom ridica în stil roman! Cultura italiană este încă una, cea franceză alta, și amândouă se îndepărtează de spiritualitatea romană. Ele au și deosebiri, dar și trăsături comune. Nici nu se putea să fie altfel: Italienii s'au dezvoltat separat, Francezii la fel. Fiecare cu destinul său. Și fiindcă amândouă poartă ceva din pecetea latină, s'a crezut că, imitându-le — pe ele, nu cultura romană — se va ajunge ca și noi să purtăm amprente stemei latine. Socoteală simplă, de oameni posedați de demonul copierii.

Oricine observă că drumul a fost greșit, că în loc să ducă direct la izvorul roman, el ocolea pe la cel francez și italian. Dar chiar dacă n'ar fi avut astfel de ocoluri, noi tot credem că era o greșeală. O sfortare inutilă, fiindcă, pentru a se afirma, spiritualitatea românească n'a avut și nu va avea nevoie de nici un ocol. Drumul ei e drept, și izvoarele din pământul acesta, nu dintr'altul. El nu cunoaște alt cer decât cel românesc, și spre el se ridică. Prin urmare, cu sau fără ocol, drumul propus de latinistii și bătut de înaintașii lor era și greșit și inutil. O eroare, o boală necesară, dacă ținem seama de mentalitățile vremurilor.

Azi însă, când nu ne mai contestă nimeni latinitatea, când e dovedit că din încrucisarea unui popor ajuns pe pragul îmbătrânirii (cum erau Romanii) cu unul tânăr (cum erau Dacii) toată vigoarea poporului nou născut își are rădăcinile în cel de alt doilea factor, astăzi se cuvine să discutăm lucrurile obiectiv. E posibil ca spiritualitatea românească să fie în esența ei pur latină? Să nu poarte nicio urmă dacică? Filologiceste, problema a mai fost pusă, și pentru că din limba Dacilor dicționarele ne spun că s'au păstrat doar cinci cuvinte, cercetătorii au fost cuprinși de disperare, și au lăsat lucrurile baltă. Unii însă au sfârșit prin a se îndoii de origina dacică a celor cinci cuvinte și — deși n'au mărturisit, — au dat a se înțelege că și ele ar fi... tot latine. O răceală, o indiferență și un mutism față de problema dacismului tot ca pe vremuri! Se pot înnumăra pe degete cei care s'au îndrăgît de Daci. Sunt puțini. Mihail Eminescu, Hajdeu și Pârvan, aceștia mai ales au călătorit, cu gândul și cu mintea, până în vremea Dacilor. Primul visa o epopee, al cărui erou să fie Decebal, cel de al doilea s'a trudit o viață întreagă să în-

mulțască lista cuvintelor de origine dacică, ultimul, urmat de studenții săi, a scormonit pământul, scoțând la suprafață reliefele culturii dace. Câteși trei au fost fanatici E semnificativ că cei mai de seamă reprezentanți ai spiritualității noastre și-au îndreptat privirile spre Daci. Geniul lor îi mână într'acolo și nu într'aiurea.

Spiritualitatea românească, în structura ei, nu e numai latină, ci și dacică. Dacismul ascunde originalități nebănuite. El nu se asemănă cu nimeni. Lumea dacică a avut — deși în mic — dar a avut — felul ei de a gândi, de a-și explica izvorul și rostul divinității; a plămuit un imperiu al lumii de dincolo, în care a crezut cu o putere ce numai la martirii creștinismului de mai târziu se va întâlni. Cu un cuvânt, poporul dac a avut viziunea lui despre lume, categoric diferențiată de a latinilor. Spiritualitatea aceasta, oricât de incipientă ar fi fost, ni s'a transmis și nouă.

În ce privește creația artistică, deși e greu de spus dacă am dat ceva până acum în sens dacic, ea își va atinge originalitatea ei absolută numai în ziua în care ineditul dela baza dacismului va țâșni vulcanic, cristalizându-se în forme nebănuite de frumoase.

O cultură în stil latin au dat și italienii, și francezii, și spaniolii, am dat și noi, și de bună seamă nu fără de valoare. Vom mai da și de aci înainte, vor mai da și alții. Noi însă ne vom deosebi tot mai mult de ei. Răzvrătirea dacică și disciplina romană se ciocnesc permanent în străfundul ființei noastre, și din această luptă abisală, de valori categoric deosebite, va rezulta o creație spirituală ce nu va mai semăna cu alte. Va fi dinamică, străbătută de cerese și pământese, și de fulgerile unei mistici care vor ridica-o la rangul de religie: religia simțirilor e și trăirilor interioare. Va fi melodioasă, va stoarea lacrimi de bucurii și de veselii. Va fi complexă și pe deasupra identică cu perfecțiunea. Va fi unică.

Ne vom deosebi și de spiritualitatea slavă. Vom atinge străfundul pământului dac și înălțimea cerului. Nu ne va înspăimânta întunericul și nu ne va orbi lumina. Vom rămâne noi înșine pretutindeni.

Bineînțeles, spiritualitatea românească va ajunge la această originalitate absolută, lent și fără nici un concurs eterogen. Ascensiunea se va datorii latentelor dacismului.

Până atunci va trece vreme, fiindcă trebuie să ne izbăvim de slugărnice, de tendința de a imita, de lașitate și de alte multe păcate. Apoi, puterea demiurgică a dacismului își va da roadele.

VLADIMIR DOGARU.

Dece nu m'ai născut tu codrule...

Dece nu m'ai născut tu, codrule, oare...
Să-mi ai sufletul — câine ciobănesc — la picioare...?
Apusul mi-ar fi scuturat pe tâmpile din soare
Toți trandafirii lui adunați depe zare.
M'ași fi închinat la Crai Nou — prințul de aur —
Când ar fi trecut la vânat prin coclaur...
Și ași fi stat s'ascult cățelul din pământ.
Fluerul lui Iancu — spovedanie de vânt, —
Glasul de Moș coborând din unghere

Cu hergheliile de vânturi și ciubere...
Plecarea lor la vale către sate
M'ar fi lăsat cu toamnele toate în spate
Să mă desbrace de frunzișuri sub cer
Cu inima dusă pe ape... frântă de ger...
Dece nu m'ai născut tu, codrule, oare...
Să plâng sub fruntea ta legănat de izvoare,
Să-ți pasc vânturile sure 'n poene
Și ploile tale să mi le adun pe toate în gene?

C. GEORGESCU.

Cronici.

Cronica literară

VASILE BANCILA: „LUCIAN BLAGA ENERGIE ROMANEASCA”.

Justificarea acestui înalt studiu al filozofiei blagiene, pe care cu atâta subtilitate și largă competență, îl face D-l Vasile Băncilă în documentata D-sale carte „Lucian Blaga energie românească”, reiese ca o necesitate austeră din greul impas la care a fost pus cetitorul în fața „majorului” și „etnicului” cristalizat în opera marelui scriitor român.

Intr'adevăr, după cum autorul afirmă din primele sale pagini, numai ce este **minor** și **strict individual**, are privilegiul de a se înțelege cu ușurință, manifestările culturale de o tulburătoare amploare spirituală constituind enigme și schițând veșnicile întrebări.

De aci imboldul către acest valoros studiu îndreptat pe liniile energetice cu sens etnic ale gândirii lui Blaga.

Privind această gândire din punctele de vedere **istoric, poetic, evolutiv**, explicând-o prin **criteriul autometodic**, punând-o în cadrul **istoriei gândirii filozofice românești** și raportând-o la **categoriile existenței românești**, d-l Vasile Băncilă în primul capitol „Problema și Metoda”:

— desenează **hotarul** ce desparte puterea de creație și aroma specifică a filozofiei blagiene de sugestiile, temele și materialul filozofic din occident trasat pe linia Goethe, Frobenius, Spengler;

— arată **legătura** intimă în opera lui Blaga dintre **logos și idee**, a căror consubstanțialitate dă poeticului un rol mult mai adânc și mult mai activ, raportându-l la conceptele filozofice pe care le exprimă;

— întrevide o **evoluție** a operei marelui filozof considerând eseurile „punți de lumină și alei ademenitoare” spre drumul mare al filozofiei acestuia;

— elogiază **metoda autognosică** prin care Lucian Blaga, căutând în sine răsfrângerea lumii și descoperind categorii de explicare a realității generale în propria sa ființă, verifică valabilitatea filozofiei lui în măsura cu care reușește să fie lămurit prin opera sa, ori în măsura cu care i se pot aplica ideile sale fundamentale;

— însumează **etnicul** filozofiei prin justificări coplesitoare, călăuzindu-ne către „etnic”, punctul de vedere cel mai organic pentru înțelegerea lui Blaga.

În al doilea capitol „Etnicul în cadrul biografic” ni se prezintă integrarea personalității marelui gânditor în pitorescul peisagiu spiritual românesc, ale cărui colori le actualizează dându-le acea nuanță de vrajă metafizică prin însușirile lui adânci, dintre cari aderarea la transcendent fiind cea mai fericită pentru promovarea ideilor ce le expune.

Lucian Blaga trăind firese pe plan metafizic și găsim ecoul colectivității românești în străfundurile lui sufletesti, dă expresia cea mai durabilă trezirii filozofice a poporului său, **devenind exponentul predestinat al epocii sale** prin concentrarea totală a mitului românesc în viziunea sa largă.

Acest adevăr, D-l Vasile Băncilă, cu o rară putere de analiză, îl motivează discutând caracterul lui Blaga și felul cum cadrul biografic a influențat fericit asupra lui.

În capitolul al treilea, analizând viziunea spațială a țaranului român cu ritm sufletesc acordat ritmului realității armonice al cosmosului, autorul desprinde punctele și direcțiile principale pentru înțelegerea gândirii lui Blaga.

Primul făgaș de cunoaștere țărănească este categoria **esențelor ontologice**.

Sentimentul trăirii într'o realitate cosmic-organică a fiecărei existențe raportată la esența sa tipică și la esența profundă a creatorului, face pe țaranul nostru să privescă lumea printr'un realism ontologic neartificializant ca pe o subordonare armoniei cosmice și voinței creatorului, formele și divizii având însă respectabilitate individuală de esență și dăinuire.

A doua modalitate de explicare țărănească este **mitul** prin care țaranul nostru înlocuiește explicația științifică, legându-se mai strâns de realitate.

A treia categorie de cunoaștere țărănească este **modalitatea stihială** prin care țaranul ia atitudine în fața destinului, răsbunării, ispășirilor, revoluțiilor, crimei, războiului și voințelor mari ale sângeului.

A patra categorie de cunoaștere este **dogmaticul**, a cărui logică este primită dela gnologia creștină și prin care contradicțiile se alătură unei realități mai profunde și se pierd într'o intuiție specifică.

A cincea categorie de cunoaștere este **divinul**, care completează categoriile de mai sus și prin care țaranul român își explică realitatea atunci când nu se mulțumește cu unul din mijloacele precedente.

În special prin discutarea acestui punct D-l Vasile Băncilă aduce un mănunchi de adevări istovitoare cu o posibilitate de documentare nemai întâlnită ce dovedește înțelegerea deplină cu care s'a apropiat de sufletul țaranului nostru.

Ultima categorie de cunoaștere țărănească, pe cât de ciudat pe atât de propriu, poartă denumirea de „**agnosticismul înțelegător**” și rezumă atitudinea țaranului în fața misterului căruia pe măsură ce-i acordă un fel de transparentă, îl umbrește și mai mult.

În capitolul patru, raportând spiritualitatea țărănească la opera lui Blaga, Domnul Vasile Băncilă diseacă fiecare aspect sufletesc al țaranului pentru a-i găsi cu o siguranță vie ecourile în opera marelui gânditor român.

Incepe cu fondul **cosmicist**.

Armonismul cosmic este larg revărsat pentru spiritul lui Blaga, chiar mai pronunțat decât la țaran.

Această identificare cu realul extern dă operei sale un colorit obiectivant care nu echivalează totuși cu obiectivismul științific sau cu filozofia raționalistă, ci se adâncește în penumbrelor ontologiceului.

Atât de profund e viziunea cosmică infiripată în sistemul blagian încât și **inconștientul capătă**

acel caracter cosmic în care-și găsește oarecum o reabilitare.

Blaga desparte inconștientul de conștiință arătând că inconștientul își are și el categoriile lui de organizare a lumii.

Marele merit pe care Domnul Vasile Băncilă îl relevă la Blaga este că acestu atribue inconștientului o realitate incontestabilă pe care o pune la baza filozofiei culturii, având rezonanțe și în psihologie, estetică, etică, pedagogie, sociologie, filozofia religiilor, filozofia destinului, logică și metafizică.

Această impregnare cu cosmicism îl face pe Blaga să formuleze filozofia inconștientului, ajutat fiind de viziunea românească a lucrurilor care desprinde sensuri și forme în profunzimea misterioasă a vieții fără a fi învesmântate într-o conștiință rațională.

Domnul Vasile Băncilă analizează participarea la cosmos a lui Blaga și în poezie, majorându-și puterea de convingere prin exemplificări și sugestii subtile.

Mai departe arată minuțios legătura strânsă între lumea țărănească și viziunea lui Blaga aducând toate categoriile de cunoaștere țărănească în fața criteriilor cunoscătoare blagiene.

Categoria esențelor ontologice autorul o justifică prin atitudinea de metafizician pe care o are Blaga față de etnie și prin ideea pe care și-o face despre inconștient.

Stihialul domină opera lui Blaga și D-I Vasile Băncilă îl caută mai ales în concepția pe care marele scriitor și-a făcut-o despre stil ca sens al culturii.

Deosebirile pe cari i le găsește față de stihialul țărănesc sunt:

— în primul rând că stilul în concepția lui Blaga are caracter pozitiv, creator, nobil... pe când la țaran destructiv;

— în al doilea rând stihia în popor vine din afară ca să influențeze esența existenței, pe când Blaga consideră stilul pur launtric, pornit din adâncurile ontologice, istorice și metafizice, fiind totdeauna uman.

— A treia deosebire între stil și stihie constă în durata lor respectivă, culturile având mare durată pe când stihiele fiind efemere.

Autorul se folosește de poezia și eroii dramatici ai lui Blaga pentru a documenta apoi asemănarea stihialului țărănesc cu al acestuia.

Dogmaticul își are un rol foarte important în opera lui Blaga. Marele nostru gânditor pentru a depăși domeniul sensibilului găsește necesară apropierea de dogmă, îndepărtându-se însă de rațiunea logică, înțuția pur mistică, sincerism ori eclecticism.

Și la această categorie de cunoaștere este sesizată cu multă agerime de spirit deosebirea dintre dogmaticul blagian și atitudinea țărănească, la Blaga fiind vorba de dogmă ca metodă, pe când la țaran de conținutul ei.

Cele două categorii de cunoaștere țărănească: miticul și divinul, își au răsunet la Blaga în ideea Marelui Anonim.

Deosebind naivitatea mitului popular de metafizicistul mitului blagian și divinul popular liber de cel teologic blagian, D-I Vasile Băncilă nu întrerupe circulația între categoriile etnice și gândirea lui Blaga, ci printr-o intensă observare face apropierea documentată între filozof și poporul său.

Categoriile cunoașterii țărănești agnosticismul înțelegător autorul îi aduce corespondentul la Blaga prin teoria cenzurii transcendente.

Dualitatea sufletului românesc, atât de clar prinsă de autor, este specifică și lui Blaga, bineînțeles cu modificările adăugate de avantajul culturii și creației critice.

După analiza amănunțită a apropierei categoriilor cunoașterii țărănești de modalitatea de explicare a lui Blaga, D-I Vasile Băncilă la sfârșitul acestui capitol revine asupra categoriilor etnicului studiate dând fiecăreia coeficientul de asemănare cu corespondentele lor în gândirea blagiană.

Prin exemplificări ce ne amintesc de procedeul lui Blaga D-sa reușește să rotunjească semnificațiile și să dea o cât mai sugestivă putere de convingere afirmațiilor. La capitolul cincii în cadrul filozofiei practice autorul discută problema răului și atitudinea lui Lucian Blaga față de această problemă spre deosebire de pesimiști, optimiști, melioriști, precum și apropierea sa de tragism și stoicism.

Prin studiul pe care-l face în jurul răului biologic, gnoseologie, cultural și metafizic sau ontologie, insistând în special asupra răului cultural prin care Blaga justifică actul creator al spiritului uman, D-I Vasile Băncilă cu o covârșitoare abilitate de discernământ reușește pe deplin să dovedească supratragismul stoic al marelui filozof român, ce-și găsește netăgăduită rezonanță în manifestarea spontană a sufletului țărănesc brăzdat de acel „reflex de cremene biologic-spirituală” pe care-l găsim și în adâncă durere blagiană.

Incontestabila vitalitate spirituală prin care spre deosebire de pesimiști Blaga își duce calvarul către „paradisul tragic” al lumii, este dovada neruștătoare a energiei sale înrădăcinată adânc în substratul ethosului nostru național. Prin acest pur adevăr D-I Vasile Băncilă pecetluște încăodată cu acest capitol etnicitatea profundă a marelui nostru filozof.

La capitolul șase, autorul arată felul cum Lucian Blaga corectează etnicul românesc prin nota majoră a inovațiilor sale, prin valorificarea dinamismelor atitudinii noastre vitale față de viață, prin prisosul de forme personale pe cari le aduce și prin legătura strânsă dintre creația lui și ce este primordial în etnicul nostru.

Diferențierea subtilă pe care autorul o face între dualismul demiurgic al filozofiei lui Blaga și interpretarea spontană țărănească, între monismul metafizic blagian și accentuarea acestuia în sufletul țărănesc, între stimularea blagiană a puterii creatoare umane și pasivitatea ori resemnarea țaranului, ne dă posibilitatea să sesizăm marele aport al energeticeii creatoare blagiene care impune omului un rost ontologic și un rost activ.

Din opera literară a marelui scriitor, Domnul Vasile Băncilă desprinde nota majoră a eroicului raportat la cei patru factori: eroul, artistul, feminitatea și copilul.

Totdeauna evidențiază și legătura acestor factori cu creația, relevând felul cum Blaga ajută la înălțarea culturii prin corectarea pe care o face obișnuințelor noastre mediocre.

În ultimul capitol formarea lui Blaga este pusă în legătura cu factorii apriorici și aposteriorici.

La concluzii, elogiind misiunea etnică și valoarea generală a operei lui Blaga, D-l Vasile Băncilă prin ultimele D-sale rânduri enunță definiția pură a marelui nostru scriitor epocal, a cărui predestinare atât de frumos și convingător a justificat-o în această carte înălțătoare pusă netăgăduit în slujba românismului.

Pe cei, cari în minorismul lor intelectual au negat valoarea filozofiei și etnicitatea poeziei blagiene îi indemnăm, pentru înțelegerea misionarismului marelui nostru scriitor, să aprofundeze acest studiu al Domnului Vasile Băncilă, prin care literatura noastră tânără se mândrește.

ION TOLESCU VALENI.

Cron. muzicală

Manifestări și Educație Muzicală.

Acum câțiva ani, am scris un articol intitulat „O rușine pentru orașul...”, unde arătam trista situație în care a fost pusă o importantă orchestră simfonică din România, când a trebuit să execute un întreg și impunător program în fața a numai 30—50 spectatori.

Cu regret, însă, acele fapte se repetă în multe orașe și în multe părți ale Țării noastre. Oricare ar fi situația și oricari ar fi împrejurările în cari se desfășoară o manifestație artistică nu e admisibil în partea publicului să manifeste un întreg desinteres și o totală absență dela ceiace înobilează sufletul. Cu atât mai condamnabilă este acea lipsă de interes, cu cât, mai ales, la concertele muzicale, — simfonice, corale, etc. — publicul este cât se poate de absent.

Evident cauzele sunt multiple dar cea mai importantă este și rămâne: lipsa de educație și înțelegere a marelui public, față de manifestațiile muzicale. Concret: în timp ce diferite ansambluri și trupe de „reviste” fac bogate rețete în turneele lor, sălile fiind arhipline concertele serioase, cari s'au pregătit timp îndelungat se desfășoară doar în fața a câtorva spectatori.

Bilanțul manifestațiilor de viață muzicală, din oricare oraș — excepția câtorva, unde publicul are o pregătire în această direcție — este foarte sărac. Repet: nu s'a dat și nu se dă importanța cuvenită artei sonurilor.

Eăscolind și căutând a afla, deci cauzele, ne oprim la cea capitală exprimând-o prin faimoasele cuvinte ale marelui învățat german Herman Krefzschmar, întemeietorul ermeneuticii muzicale: „soarta muzicii în școală se hotărăște”.

Da, trebuie să fie pregătit copilul în tot timpul trecerii lui prin școală. Și nu este o parodie, când profesorul G. Breazul spune că soarta muzicii se hotărăște în școală printr'o întregă activitate pedagogică, exercitată prin cercetări de psihologie care caută să împace nevoile vitale ale copilului mănăști prin educația copilului”.

Și ca să se transmită încă din copilărie și mai puternic mijloc de educație, pedagogia a stabilit ca scop principal cultivarea tuturor sentimentelor și a special al celui religios, moral

și muzical, în nesfârșita ei bogăție și în inepuisabila ei varietate de

aspecte, sub cari ni se înfățișează în principalele ei categorii de expresie, nu întâlnește în sufletul tinerimii, vibrarea cordelor în cuvenită rezonanță, de intimă aiinitate, formarea resorturilor interioare necesare unei corespondențe sufletești, arătându-se insuficientă pentru stărnirea și amplificarea ecoului. Nu vorbim nici de valoarea educativă a artei, în sensul unei îndulciri și înălțări a moravurilor și în genere a manifestațiilor omenești, prin armonizare psihică și pregătire a tărâmului etic, așa cum o gândea Schiller — ci, punem accentul pe valoarea autonomă a frumosului: trăirea estetică isvorăște dintr'o atitudine esențială a spiritului, ea realizează o tendință fundamentală a naturii omenești, — încât lipsită și, oarecum prădată de puțința de a avea astfel de trăiri, adevărate și mai pline, tinerimea noastră în chip tragic s'a aflat până mai ieri, de fapt, știrbită în registru și sărăcită substanțial în însăși integritatea organic-spirituală a ființei umane.

Cu siguranță, totul este în mâna și grija educatorilor, cari nu vor trebui numai să procedeze didactic, înzestrând mintea elevilor, ci vor avea grija de căpetenie de-a educa, de-a forma conștiința estetică a copiilor pentru înțelegerea și trăirea frumosului muzical, alegându-se constructiv mijloacele cele mai potrivite — făcându-se educație estetică, prin mijloace de educație estetică.

Așa se va putea apoi contribui la o adevărată cultură muzicală, de care avem mare nevoie „spre o evoluție firească și absolut necesară, a muzicii simfonice, așa de puțin gustată și aproape neînțeleasă de auditorii, nepregătiți sau inițiați”.

Numai astfel se va potoli setea umanității, putându-se împărtăși din cuminecătura generatoare de viață și nemurire a artei sonurilor.

Trebuie animată și mișcată întreaga viață muzicală, pentru că e jalnică sărăcia de evenimente muzicale în timpul de față.

MIARED.

Cronica mărunț

* INTRODUCERE.

Revista „Munții Apuseni” a apărut fără lozinci răsunătoare, neavând nici o obligație față de nimeni și mai ales nefăcând parte din nici o bisericuță literară. Suntem contra sistemului cu bisericuțe și n'avem decât o singură dorință: să servim adevărul și literatura renăscută românească în mod cinstit și dezinteresat. Înțelegem să ne spunem gândurile pe față, chit că ele ar supăra vanitatea cuiva și înțelegem mai ales, să contribuim la aerisirea altarului culegătorilor de stele, unde, ca în orice domeniu, nu pot oficia toți cei care cred că e destul să te gândești la un obiect depe stradă, spre a-l pune apoi în versuri.

Aici se va spune adevărul, acesta este legământul nostru. Noi nu avem simpatie decât numai pentru talent, oriunde s'ar găsi el, dar ținem seama ca acest talent să ardă integral pe rugul prefacerilor românești. Tineret din toată România, vei înțelege oare această lozincă? A sosit vremea mărturisirilor; o nouă epocă se deschide. Vremea aceasta cere din partea tineretului voință și muncă și cere mai ales o înțelegere superioară a destinului românesc, care trebuie dus pe brațele noastre spre

gloria însoțită de mâine. Spre a putea răspunde acestui comandament, trebuie să ne educăm sufletul, să-l despuem de orice indivie grotescă, să-l facem să priceapă binele, frumosul și cinstitul.

* I. U. SORICU

a publicat o serie de articole prin care vrea să defroneze pe Lucian Blaga de pe piedestalul glorios pe care și l-a creat prin talent și muncă. Noi credem că este o încercare fără sorți de izbândă, dar mai ales nejustificată în mare parte.

A nega lui Blaga contribuția uriașă în deschiderea de porți noi în poezie și filozofie pentru faptul că ai găsit câteva imagini și la alți autori străini, este o imprudență și am putea zice o aventură.

Gloria lui Blaga nu lasă pe D-l Soricu să doarmă?... Este curioasă mentalitatea aceasta balcanică a Românului de ieri — care nu mai poate dăinui mult timp — de a critica în orice chip și de a se lupta cu morile de vânt. Este mai ales un semn al insuficienței culturale în care ne sbatem.

* MENTALITATEA

celor cari dela un timp prin procedee foarte puțin cavaleresti (insinuari și chiar insulte) tulbură amintirea vremurilor frumoase când polemica avea o ținută de înaltă spiritualitate, lasă o adâncă tristețe în sufletul nostru.

Credem că aceste preocupări ciudate ar trebui excluse din paginile diferitelor publicații cărora li se cere mai multă conștiință în alegerea atitudinilor și promovarea adevărului bine documentat și spus cu bunăvoință și condescendență.

* COLECȚIA „UNIVERSUL LITERAR”

spre deosebire de celelalte mari edituri ale țării, contribuie la afirmarea scriitorilor tineri dând dovada unui spirit de sacrificiu enorm.

Acest lucru ne bucură și avem speranța că într'un scurt timp colecția Universului Literar va deveni integral editura scriitorilor tineri. Pentru aceasta trebuie o selecționare riguroasă a cărților angajate menținând până la sfârșit linia trasată de inițiatori.

LIVIU BICA.

—xxx—

* MESTERUL MANOLE

este revista în care noi ne punem mare nădejde pentru orientarea tinerească ce trebuie dată azi literaturii.

Entuziasmul și sacrificiul ce o caracterizează

—xxx—

IN CURÂND VA APARE ÎNTR'O MARE EDITURA ROMÂNEASCA VOLUMUL DE POEME „ALEANURI DE ROUA” DE ION TOLESCU VALENI.

—xxx—

IN ACEST NUMAR COLABOREAZA:

Aurel Marin, Ion Tolescu Valeni, Vladimir Dogaru, Petre Paulescu, V. Oprescu-Spineni, V.

—xxx—

Tip. „Alba”. Alba-Iulia.

ne bucură și-i urăm ca rândurile primelor sale pagini să-i fie călăuză în drumul ale cărui mari greutăți noi le cunoaștem destul de bine.

Talentul redactorilor revistei „Meșterul Manole” este o garanție pentru reușita acestei publicații românești tinere.

* D. CIUREZIU

este poetul care împreună cu Radu Gyr și N. Crevedia a reușit pe deplin să încrusteze versuri a căror originalitate austeră, ne dă prilejul să spunem că în evoluția poeziei noastre lirismul lui este un moment tipic de inspirație românească pură.

* VINTILA HORIA

Prin volumul de poeme „Procesiuni” lasă să se întrevadă o adâncă admirație a cadrului bacovian. Acel ritm uitat pe care Bacovia l-a iubit atât de mult își găsește ecou în stihurile triste ale poetului „Procesiunilor” și pentru justificarea acestor rânduri redăm această sumbră strofă ale cărei versuri credem că sunt din cele mai frumoase din întreg volumul:

„Cad frunze toamna pe trotuar”,
„se sbate 'n crengi un vânt pustiu”,
„Eu am trăit fără să știu”
„și nu sunt sigur dacă-s viu”
„ori rătăcesc plângând hoinar”
„într'un sicriu”.

* PETRE PAULESCU

poet de frumoase și tinerești elanuri își anunță apariția volumului său de psalmi „Luceferi de rouă” la editura Cugetarea.

Prin volumul de poeme „Cuib și sbor”, Petre Paulescu ne-a făcut să așteptăm cu nerăbdare nouă carte care să-i contureze pe deplin ținuta sa poetică. Credem că „Luceferi de rouă” vor aduce tânărului nostru colaborator consacrarea.

* OVID CALEDONIU

publică în „Universul Literar” un frumos poem, din care desprindem ultima strofă:

„Din vinul tăcerii eu-aromă de cer”
„Hai, prieteni, să bem neștiuți într'una”
„Mâinile-s umede, frunțile floare de ger”
„Și trece peste umeri singură luna”.

Poetul Ovid Coledoni, despre a cărui poezie revista noastră și-a spus cuvântul, are nuanțe lirice care-l apropie de Aurel Marin. Liniștea pură a versului său elegiac îi este însă caracteristică.

HORIA CANTEMIR.

—xxx—

Spiridonică, Liviu Bica, Horia Cantemir și C. Găgescu.

—xxx—

Cetiți la data de 10 a fiecărei lu românească de literatură

„MUNȚII APUSENI”

Abonament anual 100

Redacția și administrația: Piața

—xxx—

Inregistrat la Tribunalul Alba
Pro